

5. Чухрай Н.І., Гірна О.Б. Формування ланцюга поставок: питання теорії і практики. Монографія / Н.І. Чухрай, О.Б. Гірна. – Львів: «Інтелект-Захід», 2007. – 232с.
6. Dahlgaard J., Kristensen K., Kanji G., Podstawy zarządzania jakością. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
7. Liker J.K., Droga Toyoty. 14 zasad zarządzania wiodącej firmy produkcyjnej świata, Wydawnictwo MT Biznes sp. z o. o., Warszawa 2005.
8. Łagowski E., Wybrane metody analizy jakości [w:] Krokodowska – Skoczylas E. (praca zbiorowa), Metody i narzędzia doskonalenia jakości. Tom I, Polskie Forum ISO 9000, Warszawa 2000.
9. Łańcucki J., Podstawy kompleksowego zarządzania jakością TQM, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2001.
10. Łopatowska J., Metoda 5S jako narzędzie modelowania procesów na stanowisku pracy [w:] Inżynieria systemów zarządzania, pod red. Zawadzkiej L., Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 2002.
11. Masaaki Imai, Gemba Kaizen. Zdroworozsądkowe, niskokosztowe podejście do zarządzania, Wydawnictwo MT Biznes Sp. z o.o. 2006.
12. Peterson J., Smith R., The 5S Pocket Guide, Productivity Press, New York 1999.
13. Szczepańska K., Techniki menedżerskie w TQM. Wydawnictwo Normalizacyjne Alfa – Wero, Warszawa 1999.

УДК 342.5

Н.В. Юськів
Львівський університет бізнесу та права

ЛЕГІТИМНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: ЕТИМОЛОГІЧНІ ТА СЕМАНТИЧНІ ВИМІРИ

Розглянуто політико-правові теорії, щодо проблеми розуміння легітимності державної влади. Акцентується увага на етимології терміну «легітимність», досліджується семантичне поле «легітимності державної влади» та вказується на їх значення для тлумачення та розуміння зазначеного явища у практичному застосуванні. Обґрунтовано висновок, про недоречність дослідження феномену державної влади виключно як юридичного інституту.

Ключові слова: влада, державна влада, легітимність, легальність, семантика, етимологія.

Рассмотрены политико-правовые теории, относительно проблемы понимания легитимности государственной власти. Акцентируется внимание на этимологии слова «легитимность», исследуется семантическое поле «легитимности государственной власти» и указывается на их значение для толкования и понимания отмеченного явления в практическом приложении. Обоснован вывод, о неуместности исследования феномена государственной власти исключительно как юридического института.

Ключевые слова: власть, государственная власть, легитимность, легальность, семантика, этимология.

Political and legal theories are considered, in relation to the problem of understanding of legitimacy of state power. Attention is accented on etymology of term «legitimity», the semantic field of «legitimity of state power» is probed and specified on their value for interpretation and understanding of the noted phenomenon in practical application. Grounded conclusion, about irrelevance of research of the phenomenon of state power exceptionally as a legal institute.

Keywords: power, state power, legitimacy, legality, semantics, etymology.

Постановка проблеми. Особливості новітнього організаційно-соціального буття, глобалізаційні процеси, інформаційна революція, загальносвітові виклики все більш виразно вказують на нові парадигми організації світового ладу, стосунків між державами, етносами, культурами, конфесіями і іншими соціальними утвореннями. Саме цим обумовлене те, що доволі часто в основі існування громадських і державних інституцій ставиться проблема формування і функціонування державної влади. Зазначений феномен має свої особливості у кожній державі, однак наділена рядом принципів, що повинні бути у будь-якому державно-правовому утворенні. Серед них легітимність державної влади, яка як суспільне явище забезпечує стабільність співіснування радикальних інтенцій у суспільстві та забезпечує плацдарм для функціонування самих владних інституцій.

Агаліз дослідження. Вивченням легітимності влади та пов'язаних з нею проблем має давню історію, її дослідженням займалися такі філософи і правознавці, як Аристотель, Н. Макиавеллі, Ж. Боден, Т. Гоббс, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Ш.Л. Монтеск'є, М. Вебер, Д. Істон, Г. Ласуелл та ін. Українська наукова думка не стоїть осторонь, так окремі правові проблеми влади розглядалися в працях В. Андрушенка, В. Журавського, А. Козловського, А. Колодія, А. Сіленка, Е. Мамонтової, Ф. Рудича, В. Корнієнка, Ф. Кирилюка, І. Кресіної та інших.

Завдяки доробку зазначених вчених були розроблені сутність, види, функції, принципи влади. Поряд з цим слід констатувати, що на сучасний момент легітимність влади розглядається зазвичай як політичне явище, у межах політологічних наук. Поряд із цим в теорії права залишаються не врегульованими та потребують додаткового дослідження вагомими проблемами формування понятійного апарату у сфері легітимності державної влади.

Виклад основних положень. Феномен влади виступає як одне з найдавніших суспільних явищ, оскільки об'єктивно існувало із зародження людського буття ще у формі родини, громади або племені, згодом, в різні історичні епохи наділяючись особливостями соціальної реальності, видозмінюючись, абсорбувало найвагоміші політико-правові артефакти. В сьогоденнішньому модернізаційно-трансформаційному суспільстві влада детермінується як невід'ємний атрибут, ознака і «фундамент» державності. Влада як соціальне явище – це здатність, або потенційну можливість людей приймати рішення, які впливають на дії інших людей. З юридичної позиції явище влади виступає як право, можливість і повноваження розпоряджатися і керувати підвладним об'єктом, тому акцентну домінанту слід поставити на державній владі, як факторі забезпечення стабільності суспільства, єдиному потужному арбітрі у парадигмі відносин між суб'єктами громадянського суспільства.

Державна влада виступає як публічний інститут, який здійснюється за допомогою відокремленого професійного апарату на певній території, на яку поширюється державний суверенітет, у якій є можливість звернутися до засобів організованого і законодавчо інституціоналізованого легального насильства для реалізації свого владного веління.

Державна влада ресурсом реалізації керівництва може обирати різноманітні джерела: морально-релігійні, психологічні, прагматичні, традиційні, в недемократичному режимі – силові. Ці ресурси повинні обґрунтовуватися у суспільній свідомості, вважатися прийнятними. Кожна державна влада базується на громадському визнанні її політичної вагомості як передумови підпорядкування їй та підтримки. Тобто, для можливості впливу на суспільні сфери буття державній владі необхідна легітимація, як явища, що полягає у двоєдності її існування. Легітимація проявляється в тому, що з одного боку – носії державної влади мають можливість і право здійснювати владні повноваження, а з протилежного – об'єкти владного впливу самі віддають їм частину своєї свободи через визнання, підтримку, довіру, або хоча б не опонування цим владним інституціям та органам.

Змістовне навантаження кожного явища в першу чергу міститься в етимології терміну, яким воно позначається. Слово «легітимність» походить від групи споріднених латинських слів. Його значення вміщено у латинсько-російському словнику І. Х. Дворецкого і «Webster's New Universal Unabridged Dictionary». Це іменники в називному і родовому відмінках: *lex, legis* – закон, юридична норма, правило, принцип, порядок, право управління, влада; [1, с.588] прикметники: *legitimus, legitima, legitimum* – згідний із законами, законний, правомірний, юридичний, правовий, належний, пристойний, неабиякий, правильний, справжній; прислівник: *legitime* – законно, згідно із законами, правомірно, належним чином; іменники: *legitima, legitimum* – узаконені правила, формальності, розпорядження, статuti; [1, с.584] дієслово: *legitimare* – узаконювати; дієприкметник: *legitimus* – узаконений [2, р.1035]. У певному значенні показово і цікаво, що як синонім прислівника *legitime* (законно, правомірно) словник І. Х. Дворецкого приводить слово *juste* (справедливо, законно, по праву, по справедливості), а як близький за значенням слову *legitimus* (законний, правомірний) вказується на *potestas* (панування, влада, можливість, дозвіл, владика, володар, пан, значення, сенс) [1, с.584,789].

Аналіз вищезазначеного дає можливість акцентувати увагу на важливих трьох аспектах. По-перше, легітимність узагальнюється із законністю, справедливістю, правопорядком. По-друге, досліджуване слово завжди виступає зі знаком «+», тобто має позитивне значення. По-третє, пояснюється легітимність через саму владу, у етимології слова «легітимність» вже вміщено розуміння влади, що вказує на невід'ємність атрибуту легітимності, тобто в широкому змісті справедливості та законності у владних відносинах. Отже, легітимація є основою здійснення влади та її продукування. Влада без легітимності не відбувається, оскільки влада є завжди взаємодією.

Історично доведено, що вже в I столітті до нашої ери термін «легітимний» зустрічається у Давньому Римі в юридичному та політичному дискурсах. Так, у трактатах Цицерона поняття «легітимний» використовується для позначення відповідності встановленої влади закону. Мислителі древніх часів (Солон, Геракліт, Протагор, Демокрит, Сократ, Платон, Аристотель, Сенека, та інші) зверталися до проблем побудови «ідеальної держави», тому акцентували увагу на взаємовідносинах влади та підлеглих. Вказували на те, що громадянами влада повинна сприйматися як справедливість, що практично досягає рівня ідеального, божественного начала. В той же час, прослідковуються погляди, які не втратили значення і для сьогодення. Підлеглі повинні накази виконувати не через страх покарання, а через свідому довіру до владного суб'єкта та повагу до нього.

В наукову сферу поняття легітимності ввів М. Вебер, розробивши її на рівні політико-правової теорії, яка до цього часу вважається класичною. Він розуміє «легітимність» як визнанням значущості певних соціальних відносин, яке детермінує орієнтації індивідів на ці соціальні відносини та, тим самим, визначає їхню соціальну поведінку [3, с. 13]. В його основі раціонально-правової легітимності лежать певні чітко встановлені правила, що окреслюють

сферу компетенції, повноваження та міру відповідальності у відносинах тих, хто реалізує управлінські функції, і тих, на кого ця управлінська влада розповсюджується. Як вважав М. Вебер, основними засадами раціонально-правової легітимності є такі: а) будь-які закони приймаються і можуть при бажанні змінюватись із дотриманням певних формальних процедур; б) члени об'єднання, яке здійснює владу, можуть обиратися або ж призначатися, саме це об'єднання та всі його частини є підприємствами; в) окремі гетерономні й гетерокефальні підприємства такого типу називають органами влади, або владними установами; г) управлінський штаб складається з чиновників, що призначаються керівництвом, а підлеглі вважаються членами владного об'єднання (тобто громадянами). При цьому, однією з основних заporук стабільності цього типу панування є те, що закони є однаково обов'язковими як для тих, хто управляє, так і для тих, ким управляють.

Широке тлумачення легітимності подають П.Л. Бергер та Т. Лукман. Легітимність, в їхньому розумінні, виступає як спосіб пояснення і виправдання суспільних і політичних інститутів, як їхня когнітивна та нормативна інтерпретація. Будучи певним регулятором суспільних відносин, легітимність як пояснення й оцінювання соціально-політичної реальності є основою здійснення ефективних перетворень політичними силами й стабільності в суспільстві [4, с.153].

На рівні доктринальних визначень, які сьогодні застосовуються для визначення змісту поняття «легітимність», найбільш широко розповсюдженою є дефініція, що тлумачить легітимність як своєрідний «кредит довіри» громадян чинній владі, який забезпечує їй можливість діяти на законних засадах, у межах визначеної компетенції, і мати при цьому всі підстави вимагати від тих, хто делегував їй свої повноваження, виконання її наказів [5, с.224].

Поглянемо на розуміння на легітимності з погляду юриспруденції. На думку В. Журавського, легітимність – це здатність влади створювати та підтримувати у населення переконання в тому, що влада в країні наділена правом приймати рішення, які громадяни повинні виконувати [6, с. 95]. Для російського дослідника О. Соловйова, легітимність – це форма підтримки, виправдання правомірності застосування влади і здійснення конкретної форми правління чи державою в цілому, чи її окремими структурами або інститутами [7, с. 96].

Як стверджує Є. Цокур, на ранніх етапах суспільно-політичного розвитку, до остаточного формування суспільно-політичних відносин у сучасному вигляді та розумінні, головним джерелом і ресурсом влади та легітимності, вірогідніше за усе, виступали сила, примус, досвід та ефективність владно-управлінських дій, опосередковані через особистісні якості лідера, носія владних повноважень. При цьому домінанта ефективності управлінської діяльності була переважаючою. Саме вона стала основою формування традицій та моделей розподілу і передачі владних повноважень, які в подальшому призвели до формування національних політичних та владних систем [8, с.300].

Семантика розуміння влади, як явища є неймовірно широкою. Окрім повсякденного вживання, термін «влада» має серйозний науковий зміст і множинні сутнісні смисли. Аналізуючи етимологію цього поняття, ми бачимо, що у перекладі з французької мови влада, *Le pouvoir* – означає не тільки володарювання, але і є синонімом центрального уряду; на англійській мові *The power* – це не тільки влада, але й держава, з усією її політичною вагою та силою; на німецькій *Die gewalt* – не тільки влада, а й сила, і разом з тим насильство.

Термін «влада» використовується часом для позначення абсолютно різномірних явищ. Останні, у свою чергу, допускають різні тлумачення. Влада може розглядатися в економічних категоріях обміну і розподілу, на основі психологічних моделей особи і комунікації, соціологічних моделей організації праці і управління, політичних моделей лідерства, раціонального вибору, і т.п. Тому владу досліджують низка наук, серед яких політологія, психологія, економічна теорія, соціологія, історія, етнологія та правові науки.

Легітимність, як похідна від державної влади, її ознака і характеристика не може наділятися вузькою сферою. Семантична сфера «легітимності» не обмежується лише юридичною термінологією. Ця теза протистоїть поширеній традиції радянських словників подавати «легітимність» як поняття тільки правової лексики. Ми пояснюємо таку позицію тим, що у зазначений історичний період практично не відмежовувалися поняття «легальності» та «легітимності». Некоректним здається й віднесення терміну «легітимність» лише до сфери державного права і політичної науки, як це робить сучасна багатотомна німецька енциклопедія Брокгауза, в якій «легітимність» визначається як «виправдання держави, сили її панування та її дій уявленнями про цінності і принципи на відміну від формальної законності (легальності) або чистого фактичного здійснення влади» [8, с. 28].

Проблематика легітимності державної влади є однією з найбільш практично зорієнтованих у сучасній науці та конкретизованих щодо політичної ситуації, історії, менталітету та традицій певного суспільства. Тож універсальних концепцій немає, і кожен дослідник може зробити власний внесок в розробку цієї глобальної, актуальної та важливої проблеми створення, забезпечення та підтримки належного рівня життєдіяльності держави, суспільства, можливостей самореалізації особистості.

Висновок. Етимологія поняття «легітимність» ототожнює державну владу справедливістю та законністю, фактично «ідеальною владою». Семантичне поле легітимності державної влади має широку загально-соціальну атрибутику, оскільки сам феномен державної влади зазнає впливу, акумулює і сублімує різновекторні явища світобуття і тому інтерпретується низкою галузей знань, переплітається в їх класичних та модерних теоріях і концепціях. Розуміння «легітимність державної влади» виключно як юридичного поняття виключає не тільки можливість повного мовно-лінгвістичного тлумачення, але й звукує реальне

прагматичне соціально-буттєве існування досліджуваного феномену. Проблематика розуміння і реалізації легітимності державної влади актуальною для соціуму на протязі усього часу їх існування. Легітимність влади настільки нестабільна складова політичного життя, що потребує постійної уваги до себе та пошуку щоразу нових методів та шляхів підтримання.

Перспективними аспектами подальшого дослідження легітимності державної влади вважаємо аналіз політичних та правових учень мислителів рівних епох, їх поступальний розвиток та вплив на сучасне розуміння цього явища.

Література:

1. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь. Около 50 000 слов./ И. Х. Дворецкий. – [Изд. 2-е, переработ. и доп.] - М.: Русский язык, 1976. - 1096 с.
2. Webster's New Universal Unabridged Dictionary. Deluxe Second Edition.- New Jork: Simon and Schuster, Tree of Knowledge, 1983.- 2129 + 160 p.
3. Висоцький О. Ю. Технології легітимації політичної влади: теорія та практика : монографія / О. Ю. Висоцький. – Дніпропетровськ : Пороги, 2010. – 318 с.
4. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания [Текст] / П. Бергер, Т. Лукман. – М.: «Academia-Центр», «МЕДИУМ», 1995. – 323 с.
5. Ковальчук В. Б. Легітимність державної влади та права людини / Ковальчук В. Б. // Трансформація політики в право: різні традиції та досвід: Матеріали міжнародної наукової конференції / За ред. В. Я. Тація. – Харків: Право, 2006. – С.224-228.
6. Політологія / [Кер. авт. кол. М. І. Панов] – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – 520 с.
7. Соловьев А.И. Политология: Политическая теория, политические технологии / Соловьев А.И. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 559 с.
8. Цокур Є. Г. Легітимність політичної влади: джерела, особливості, перспективи: Монографія. / Є. Г. Цокур – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 330 с.

УДК 342.951 : 347.77

В.В. Піцкевич

аспірант кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
ЛьвДУВС

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ЛІЦЕНЗІЯ» ТА ЙОГО ОДНОЗНАЧНІСТЬ

В статті на основі аналізу чинного законодавства, законодавства іноземних держав, юридичної літератури та тлумачних словників розкрито зміст поняття «ліцензія», здійснено спробу уніфікувати визначення терміну «ліцензія» для розуміння поняття «ліцензія» виключно в одному значенні та запропоновано вдосконалене визначення терміну «ліцензія».

Ключові слова: ліцензія, спеціальний дозвіл, дозвіл, ліцензована діяльність, ліцензування.

В статье на основе анализа действующего законодательства, законодательства иностранных государств, юридической литературы и толковых словарей раскрыто содержание понятия «лицензия», предпринята попытка унифицировать определение термина «лицензия» для понимания понятия «лицензия» исключительно в одном смысле и предложено усовершенствованное определение термина «лицензия».

Ключевые слова: лицензия, специальное разрешение, разрешение, лицензированная деятельность, лицензирование.

In the article the author defines the concept of «license» on the basis of analysis of Ukrainian and foreign effective legislation, legal literature and professional dictionaries makes an attempt to unify the definition of the concept of «license» to propose the sole meaning of this concept, as well as suggests improved definition of «license».

Key words: license, special permit, permit, licensed activity, licensing.

Постановка проблеми. Основною метою впливу держави на правила ведення особами господарської діяльності є захист законних інтересів громадян та суб'єктів господарювання, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави. При цьому, ліцензування є одним із засобів державного регулювання у сфері господарювання, що дозволяє досягти вищезазначеної мети. Ліцензія, як невід'ємна частина ліцензування, виступає в якості спеціального дозволу та підтверджує погодження держави на здійснення суб'єктом